

Catoire, Georgy (1861-1926)

Rysk tonsättare och lärare

Som son till en välbärgad affärsman hade Georgy Catoire sin bana utstakad för att följa i faderns fotspår. En lysande examen i matematik vid Moskvauniversitetet 1884 borde ha varit mer än passande för denna inriktning, men ett tidigt intresse för musik skulle slutligen få honom att helt byta verksamhet. Vägen till erkännande blev dock krokig och under några år kring sekelskiftet 1900 drog han sig tillbaka på landet och lämnade helt komponerandet. En av anledningarna kan ha varit den fransk-ättade familjens bristande stöd i musikerkarriären. Men åren efter tillbakakomsten blev hans mest produktiva, även om tiden som professor i komposition vid Moskakonservatoriet från 1917 måste ha minskat möjligheten för eget skrivande.

Catoire skrev sitt första stycke redan som 6-åring. När han var 14 började han ta pianolektioner av Karl Klindworth, som sedan 1868 var professor vid Moskvauniversitetet. Denne, som varit en av Liszts elever och var personlig vän med Richard Wagner, skulle bli betydelsefull för Catoires musikutveckling. Efter sin gymnasieexamen 1879 for Catoire till Wagnerfestivalen i Bayreuth och blev även medlem i Wagner-sällskapet. Detta var ett mycket ovanligt steg i Ryssland där Wagner närmast betraktades som musikens Antikrist. När Klindworth flyttade till Berlin 1882 fortsatte Catoire sina piano- och harmoniklektioner för Klindworths elev, V.I. Willborg. Studierna för Willborg resulterade bl.a. i en pianosonat och en transkription av ett orkesterverk av Tjajkovskij. 1885 for han till Berlin för att fortsätta sina avbrutna studier för Karl Klindworth. Under denna tid, fram till slutet av 1886, studerade han för andra lärare även komposition. Då tillkom bl.a. en stråkkvartett. Klindworth spådde honom en framtid som konsertpianist, men Catoire ville komponera. Han hade vid besök i Moskva träffat Tjajkovskij. Denne var imponerad av hans Tjajkovskijtranskription, nämnd ovan. Han menade också liksom Tanejev, att Catoires stråkkvartett vittnade om stor talang. Dessa två tonsättares intresse ledde honom till studier för Rimskij-Korsakov men framför allt för Anatoly Lyadov.

Catoires verklista blev inte stor. Han skrev två symfonier, en pianokonsert och ett antal körverk, men de flesta verken är för små besättningar. Det är t.ex. stycken för piano, röst och piano samt kammarmusikverk. Bland dessa kan nämnas Pianotrio op.14, Stråkkvintett op.16, Stråkkvartett op.23, Pianokvintett op.28, Pianokvartett op.31 och violinsonat nr 2 op.20.

Intresset för Catoires musik i Sverige är möjligen i stigande. Men hans namn saknas både i Sohlmans lexikon och i NE. Det har antytts att Catoire skulle ha blivit mer berömd i Ryssland om han inte framhärdat i sitt intresse för Wagner. Rimskij-Korsakov och kretsen kring honom var negativt inställd till Wagners musik, liksom Tjajkovskij och Tanejev. En annan faktor som negativt kan ha påverkat intresset för hans verk är att praktiskt taget alla kräver virtuositet av interperterna. Den franske pianisten Marc-André Hamelin har dock på senare gjort inspelningar av hans pianomusik.

Sonat för piano och violin nr 2 op. 20 "Poem"

1906

Sonaten är stöpt i en enda lång sats, med två dominerande teman, som avlöser varandra rondoartat i mönstret ABA-BA-BA.

Första delen av partituret har 3 # som fasta förtecken och i den 8 takter långa pianointroduktionen hörs även huvudtemat skymta förbi i just A-dur. När violinen tar över klingar dock huvudtemat i tonikan, D-dur, i alla fall i början:

När temat upprepas i pianot går det på nytt i A-dur:

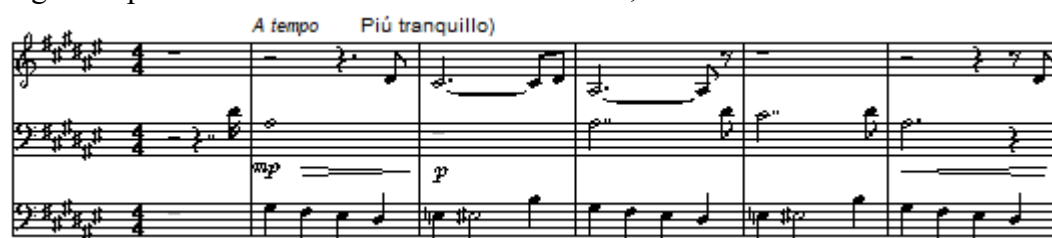

Temats början känns igen på de tre första tonernas intervall, först en stor och sedan en liten ters.

Med sidotemat, B, införs en 4-takt som kan noteras i 4/4 eller 12/8. Tempot ändras också. Temat som är fyllt av vemod presenteras i pianot. Särskilt de fallande tonerna i andra halvan av temats början gör ett oerhört intryck. Man ser att temat börjar på samma sätt som huvudtemat, med tersintervall:

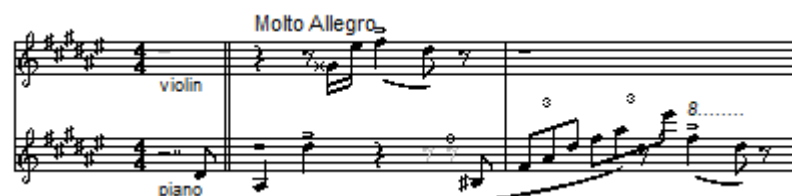

Sidotemat upprepas i violinen och blir därmed om möjligt ännu mera uttrycksfyllt. När A-temat kommer tillbaka är tonarten Gess-dur som så småningom noteras i Fiss-dur. Kanske vill man nu tro att genomföringen har börjat, men mera genomföringsliknande delar kommer senare, och vi för därför även detta A-avsnitt till expositionen. Inte nog med det, även följande avslutning i violin och pianodiskant ingår i expositionen och bildar alltså ett sluttema, C:

C-temat har för enkelhetens skull inte nämnts i formmönstret ovan. Exposition tar ungefär 8 minuter.

Den första delen av den ca 7 minuter långa genomföringen börjar med ett utbrott av en variant av sidotematets första del:

Utvecklingen av sidotemat svarar sedan för första delen av genomföringen. Det är framför allt den andra, fallande, delen av sidotemat som bearbetas.

Huvudtemats utveckling börjar i violinen med de typiska tersintervallen:

Nära genomföringens slut kan man ana att även sluttemat, C, bearbetas, innan sidotemat på nytt hörs.

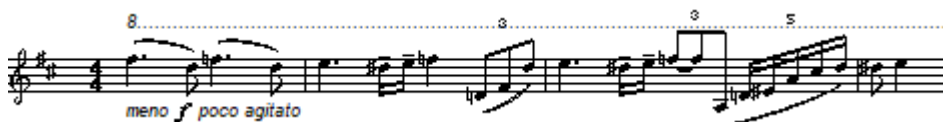
Sidotemat, B, avslutar alltså genomföringen men inleder också återtagningen. Den börjar sålunda:

När det är dags för A börjar temat inte som väntat i D-dur:

men hittar dit efter en stund:

I Codan hörs i slutet huvudtemat tona bort.

Kammarmusikälskarna får vara glada över att Wagnerianen Catoire inte, likt sin idol, avstod från musik i de mindre formaten. Parallellerna med den samtida Stenhammar är inte långsökta. Även han förstod att förena klassiska formideal med impulser från Wagner. Och kännedomen om Stenhammars musik utanför Norden är oförtjänt liten.